

JOAN CARLES I 1975 - 2014

“L'historiador no és un simple copista de documents, també ha d'interpretar, demostrar el que sap”, afirma Preston

JORDI BELVER / ARXIU

Vostè és monàrquic?
Jo? I ara! Jo només sóc pragmàtic. Em temo que qualsevol

Estat ha de tenir un cap d'Estat...

Correcte.

I la monarquia té una sèrie d'avantatges, sempre que el monarca sigui solvent, clar, i ara citaré Franco: "Del ventre d'una reina, en pot sortir un carallot".

La possibilitat hi és.

Però ara per ara això aquí a Espanya no és així.

No, senyor. A Espanya no és així.

I si el monarca és solvent, com a Espanya, ens estalviem l'amargor i la crispació d'altres eleccions a la presidència de la República, que acabarien amb un president d'esquerres o de dretes. Excepte en casos afortunadament excepcionals, com el d'Irlanda, on Mary Robinson està per sobre de partidismes. Així que la monarquia resol el problema.

En principi, sí.

I a més, després hi ha aquesta formidable capacitat de la institució monàrquica per al glamur, la pompa, les xafarderies, el paper cuixé i les desfilades.

Innegable.

Això ho fan formidablement, a mi m'encanta i a la gent l'entusiasma. I la vida ja és prou dura com perquè tots hàgim de renunciar al color i ser tristos moralistes, com Proudhon o Tolstoi.

"El Rei va ser un nen molt trist"

Paul Preston, biògraf de Joan Carles, perfila la figura del Monarca en aquesta entrevista publicada per 'La Vanguardia' el 13 d'abril del 2013

Però vostè defensava la II República i la seva legalitat.

Sens dubte, però vegem els fets: la II República va ser derrotada i va acabar en una guerra civil i una dictadura. En canvi, la monarquia ha portat la democràcia, i a mi el que em preocupa és la democràcia, tant me fa qui me la porta. Si és gràcies al Rei, doncs encantat.

Quin és el moment més emocionant de la seva biografia del Rei?

Jo he volgut afegir el factor humà a la història oficial. I el que més m'ha commogut del Rei és la seva infantesa. El Rei va ser un nen trist a qui li van fer moltes

barrabassades, i va haver de suportar el dolor per la seva separació dels seus pares, la solitud de l'internat, amargors i humiliacions. I jo m'he identificat molt amb aquesta infantesa tan dura, perquè la meua també ho va ser.

Vaja, em sap greu.

De fet, jo crec que el Rei és trempat precisament perquè va ser un nen trist, i quan estàs tan sol de nano no vols estar-ho mai més. Així que busques llaços humans tota la teua vida i ets molt empàtic. Vols que t'acceptin. Això és només una intuïció meua, esclar, perquè la psicologia humana no és mecànica, i la mateixa experiència de falta d'afecte podria ha-

ver produït un Aznar en lloc d'un Juan Carlos.

I per què no ha provat de néixer el Rei i esbrinar-ho per si mateix? O potser tenen un acord de cavallers de no revelar la trobada?

Tant de bo fos així. La veritat és que al principi jo vaig pensar que l'havia d'entrevistar, i la meua dona, que col·labora molt amb mi, estava entossudida que veiés el Rei tant si com no.

Llavors...

A part de les dificultats tàctiques perquè em concedís aquesta entrevista, jo tenia objeccions de mètode.

Quines?

Suposem que jo investigo en diverses fonts, trec les meves conclusions i vaig i li dic al Rei: "Senyor, a mi em sembla que va ser així". I ell em diu que no. Què faig? Li faig cas al Rei o a les meves fonts? Llavors tindria un dilema moral.

Però, vostè no està renunciant a saber-ne més?

Jo crec que hi ha molts punts de la biografia on l'acord hauria estat difícil. Per exemple, les relacions del Rei amb el seu pare. Jo he arribat a la conclusió que van ser molt conflictives.

I ho sap vostè millor que el Rei mateix?

En alguns casos, el protagonista dels fets és la pitjor font històrica. Per exemple, i no és que tingui res a veure amb l'assumpte que ens ocupa, les víctimes de maltractaments familiars són sovint inconscients del dany que pateixen. Si pregunta a un nen maltractat si l'ha pegat el seu pare, ho negarà encara que li assenyali les cicatrius. És un testimoni pèssim.

Però és un testimoni.

Hummm. Li donaré un altre exemple. La que va ser dona de José Luis de Vilallonga, Priscilla Scott-Ellis...

Vilallonga i vostè no s'estimen gaire. Li va dedicar un article que no el deixava gaire bé.

El món seria molt més avorrit sense José Luis de Vilallonga.

En això, hi estem d'acord.

Ja que jo vaig llegir els diaris i les cartes d'ella, vaig entrevistar a fons el seu fill, la seva germana i

“La República va acabar en una guerra civil i una dictadura. En canvi, la monarquia ha portat la democràcia, i això és el que importa”

“Al meu estudi he arribat a la conclusió que les relacions del Rei amb el seu pare sempre van ser molt conflictives”

“Franco va haver de suavitzar la pressió monàrquica, i Carrero Blanco va tenir una idea genial: fer veure que Espanya era una monarquia”

“El dictador es va reservar el poder dels poders, un poder més gran que el de qualsevol rei o el del Papa: Franco va elegir i va nomenar rei”

“La capacitat d'empatia de l'encara príncep, juntament amb la necessitat de ser estimat, li va permetre connectar amb la societat real”

la seva cosina, m'atreveixo a dir que conec bé com pensava Priscilla Scott-Ellis, però després lleixo el que diu d'ella José Luis de Vilallonga, i em sembla que no estem parlant de la mateixa persona.

Vostè que no la va conèixer en sap més d'ella que el seu exmarit?

Vilallonga diu que no en tinc ni idea i que sóc un carallot i, miri, potser té raó, però el fonamental és que no aporta cap dada. Quan em desqualifica, no aporta dades ni contradiu les meves.

I com sap vostè que el Rei estava trist o molt content en un moment determinat?

Jo no dic “el Rei estava trist, per la qual cosa va succeir això o allò”, jo dic “al Rei el va haver d'entristir el que va succeir”. I aquest és un matis important.

Sí, perquè si jo explico aquesta entrevista a un amic, segur que en el meu relat sóc molt més ocurrent del que vaig ser en realitat. És cert que ni el general Franco ni el Rei no anotaven el que parlaven per transcendental que fos, i no hi havia magnetòfons ni altres gravadores. Però Franco l'hi explicava tot al seu cosí.

L'omnipresent Pacón.

Sí, i el príncep l'hi explicava tot a Laureano López-Rodó. I aquestes dues persones de les que parlo sí que prenen notes.

Vaig entrevistar el senyor López-Rodó i vaig llegir les seves minucioses memòries.

Aquesta és una altra de les meves obsessions. Jo escric història perquè em llegeixin. En aquest cas,

he escrit tres llibres en un, perquè en aquesta biografia, com en la pròpia vida de Joan Carles, hi ha tres llibres: el primer seria aquesta infantesa dura i solitària, el segon és “kremlinologia” hispana...

Millor “pardologia”, del palau d'El Pardo, o “gramàtica parda”...

Com vulgui. Són els secrets, les intrigues de palau i les pugnes de poder per la successió. I és curiós que un historiador de formació “marxistoides”, com jo...

Deixeble d'Eric Hobsbawm, per cert.

Això mateix... Doncs que arribi a considerar que, en el fons, la bona història són aquestes xafareries amb suculent notes a peu

de pàgina.

Per què Franco es va obsessionar abans de ser vell amb la seva successió?

Franco, encara que li costa, reconeix que no és immortal, però aquesta preocupació no és una generosa entrega a Espanya, sinó un astut càlcul estratègic. Quan acaba la Guerra Mundial, Franco és, per al món, un dictador impenetrable i pronazi.

Però anticomunista i, per això, amic dels EUA.

De moment, com que Franco vol continuar manant, ha de suavitzar les dues pressions enormes que suporta: l'aliada a l'exterior i la monàrquica en el seu propi bàndol. Així que l'almirall Carrero Blanco té llavors una idea ge-

nial: fingir que Espanya és una monarquia.

Hàbil.

Sí, la llei de Successió s'encarrega de posar fi al patró feixista de l'Estat i Franco es reserva, a canvi de la cessió, una compensació.

Quina?

Li envia aquella carta a Joan de Borbó en què li diu que el seu dret a la direcció de l'Estat és més gran que el del mateix Joan de Borbó, perquè ell, el general Francisco Franco Bahamonde, aquest dret l'ha conquerit.

El dret de conquesta, que ara està tan en voga.

I es reserva el poder dels poders: un poder més gran que el de qualsevol rei, més poder que el Papa: Franco elegix i nomena el rei. Hi pot haver una prerrogativa més gran?

Potser té dades de l'estat anímic del Monarca?

Esclar que no hi ha documents sobre això, però li diré el mateix que dic als meus alumnes de doctorat que es queixen que no poden escriure sobre un assumpte perquè no hi ha documentació. Els dic que fa anys que estudien el tema i que és el moment de demostrar el que saben. L'historiador no és un simple copista de documents, també ha d'interpretar.

Jo creia que els historiadors preferien no afirmar abans d'arriscar-se.

La meua feina, en essència, no es diferencia de la seva de periodista. Quan a la universitat vaig triar Història Contemporània, em van replicar amb menysteniment: "Això és periodisme". Ja ho sé que ho és. I si ho és, què passa?

Espero que res dolent.

L'historiador fa mosaics amb pedres robades i moltes vegades aquestes pedres les hi robem a vostès, els periodistes.

No li fa por passar de la interpretació a la invenció?

Miri, per exemple, dic que "l'elefant" del 23-F és el general Alfonso Armada, però no només perquè el tauler de la conjura així ho indica, sinó perquè Alfonso Armada té el nas llarg i les orelles elephantines, que venen a suggerir el malnom. He ofès la història per dir-ho?

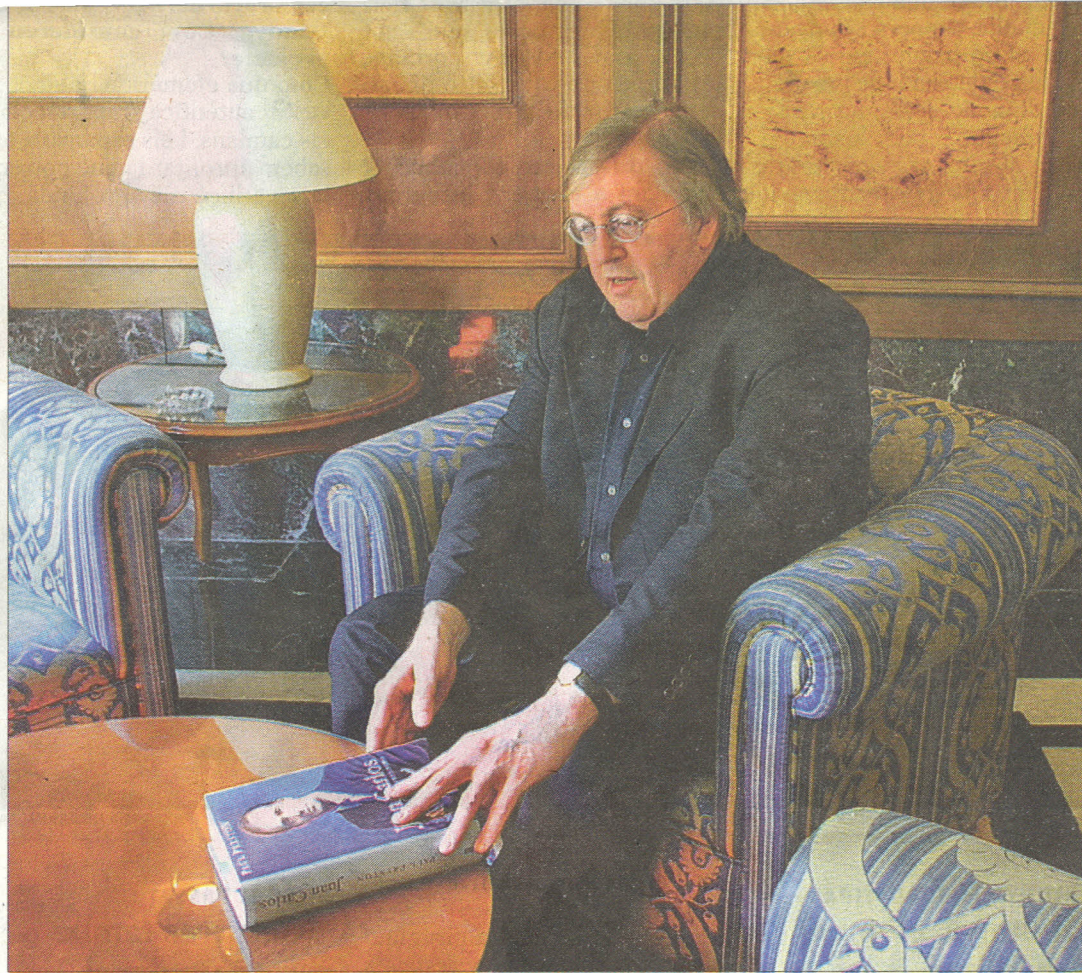
Això és tot?

Els periodistes fan el mateix, però en menys temps i amb mosaics més petits. Quan saps tot el que pots saber sobre un assumpte, et guanyes el dret a suposar amb fonament. A més: si jo escric sobre les relacions pare-fill del Rei és també perquè tinc un pare i he estat fill.

I com sap el que deien en les seves converses privades?

Aquesta és una obsessió que sempre tinc. Vull esmentar les paraules del protagonista en cada moment.

És arriscat.

Explicant històries

■ Parlo amb diversos protagonistes de la història que explica Preston a les seves obres, que no acaben d'acceptar la versió d'un hispanista britànic sobre el que ells van viure. Jo no vaig ser protagonista de res i només vaig ser testimoni dels fets en la mesura que sortien a la tele de la meua casa de províncies (mig censurada i en blanc i negre), però avui agraeixo que hi hagi més d'una biografia del Rei. De fet, n'hi

hauria d'haver unes quantes més i firmades per hispanistes no només britànics sinó també francesos i alemanys, que n'hi ha i de bons, i fins i tot japonesos, i més pel·lícules també, perquè he vist la batalla de Pearl Harbor o la presa de Fort Apatxe vint-i-cinc vegades en sessió de tarda i encara ningú no s'ha atrevit a explicar-nos la transició del meu país amb bon pols cinematogràfic. Preston mateix ara em

confessa amb senzillesa que no creu que hagi fet grans descobriments, però que el seu fort és la feina documental exhaustiva, la interpretació audaç i l'amenitat en l'exposició d'una història escrita per ser llegida. Convenim que la història no s'acaba mai d'escriure i que hi caben des de les ulleres althusserianes fins a les xafarderies d'"Hola!" (amb notes a peu de pàgina) i és una sort poder viure-la i discutir-la.

Com és la relació del Príncep amb el dictador?

Franco, en la mesura en que fos capaç d'algun afecte, l'acaba sentint pel Príncep.

Tenen relació pare-fill?

Més aviat avi-nét.

I creu vostè que el Príncep tenia conviccions democràtiques ja de jove?

Jo crec que el Príncep, en aquella primera etapa de solitud, forja un caràcter tenaç que el converteix en un estrateg polític capaç d'esperar. I, alhora, la seva capacitat d'empatia, juntament amb la necessitat de ser estimat, li permet connectar amb la societat real. I la societat real a Espanya ja viu en una democràcia sociològica, perquè no només hi va haver un franquisme sociològic.

Vol fer oficial el que passava al carrer, com deia Suárez.

Exacte, per això s'entenen tan bé. A més, el Rei és intel·ligent i nomena consellers que també ho són, i tots ells saben que si es limiten a complir el paper que els reserva Franco la monarquia no durarà ni un any.

És una "traïció".

Que no li perdona la dreta franquista. I, en fi, la tercera part d'aquesta biografia jo l'anomenaria "el descans del guerrer", perquè després del ritme gairebé de thriller en el qual el Príncep és un demòcrata que conspira contra el règim i supera el búnquer, la camarilla d'El Pardo i el cop d'Estat, arriba un anticlímax.

La beneïda normalitat.

Sí, Joan Carles I ja és un monarca constitucional que porta una vida avorrida en la que inaugura i clausura i dona la mà cada dia a centenars de persones enraonades.

I això, a vostè, no li interessa?

Per a l'historiador queden només els embolics i les tafaneries que s'expliquen per morbo i que a mi no m'incumbeixen. I al Rei li queda el dret fonamental de callar i no opinar, per exemple, sobre la guerra de l'Iraq. ●